

Toimiva Lapsi & perhe

Alakoulun
LAPSET PUHEEKSI
- LOKIKIRJA

21.4.2016

©Tytti Solantaus 2016

I LAPSET PUHEEKSI – KESKUSTELUUN VALMISTAUTUMINEN

1. Lapset puheeksi –keskustelun tarkoitus

Lapset puheeksi – keskustelun pyrkimyksenä on tukea lapsen oppimista, hyvinvointia ja suotuisaa kehitystä kodin ja koulun yhteistyönä sekä tuoda oma panoksensa sosiaalisten ja tunne-elämän ongelmien ehkäisyyn.

2. Osallistujat

Lapset puheeksi - keskusteluun kutsutaan molemmat vanhemmat ja esim. yksinhuoltaja voi pyytää mukaan tukihenkilön.

Lapsi voi osallistua jos hänet otetaan mukaan täysivaltaiseksi keskustelijaksi. Lasta ei tule ottaa mukaan vain askartelemaan omiaan, koska sivusta kuulla asioilla on taipumus johtaa väärinkäsityksiin. Suositellaan, että vanhemmat käyvät lokikirjaa läpi lapsen kanssa aina ennen keskustelua, jolloin he voivat myös tuoda lapsen terveiset keskusteluun. Lapsen osallistuminen on merkitty lokikirjaan tähdellä (*).

3. Lapset puheeksi – lokikirja ja sen käyttö

Lapset puheeksi -loki on keskustelurunko. Sitä käytetään keskustelun tukena, jotta menetelmä säilyttäisi tärkeät sisältönsä riippumatta työntekijästä. Lokikirja annetaan osallistujille etukäteen. Huoltajia kannustetaan keskustelemaan kotona lokikirjan teemoista ja myös lapsen kanssa, jotta tämä voisi kertoa itselle tärkeät asiat.

Kyseessä on kahden asiantuntijatahon keskustelu, kodin ja koulun. Jokainen teema käsitellään sekä kodin että koulun näkökulmasta. Jos lapsi on mukana, on tärkeätä myös kuulla hänen näkökulmansa. Se, onko kyseessä vahvuus vai haavoittuvuus, mietitään kyseisen keskustelun päätteeksi. Toisin sanoen, ensin keskustellaan ko. teemasta kodin ja koulun näkökulmasta ja lopuksi mietitään, onko kyseessä vahvuus vai haavoittuvuus.

Keskustelussa merkitään lokikirjaan vahvuudet ja haavoittuvuudet, jotta niihin voidaan palata, kun sovitaan lapsen tukemisesta. Joskus tulee eteen tilanteita, jotka tuntuvat vaativan välittömästi pohdintaa siitä, mitä pitäisi tehdä. Tarkoitus on kuitenkin saada ensin kuva lapsen kokonaistilanteesta, ennen kuin mietitään mitä tehdään. Tärkeät asiat kirjataan kuitenkin välittömästi lokikirjaan Suunnitelma toiminnaksi – kohtaan odottamaan vuoroaan.

Todetuista vahvuuksista ja haavoittuvuuksista valitaan ne, jotka nousevat tärkeimmiksi kotona ja koulussa. Yhdessä sovitaan, miten niiden suhteen toimitaan. Toimet ovat konkreettisia lapsen arkipäivää tukevia asioita. Huoltaja voi tehdä lokikirjaansa omia merkintöjä ja viedä sen kotiin. Työntekijän lokikirja hävitetään (ks. Dokumentointi).

4. Dokumentointi

LP-keskustelu lokikirjoineen on koulun ja kodin yhteinen työväline. Lokikirja pitää sisällään keskusteltavat teemat. Se on keskustelua tukeva runko, eikä sitä arkistoida koulussa. LP-keskustelussa sovitut opettajan toimenpiteet suositellaan kirjattavaksi Wilmaan omaan kenttää (tai vastaavaan opetuksen järjestäjän tietojärjestelmään) ja LP -neuvonpidossa sovitut toimenpiteet kirjataan ja liitetään osaksi oppilashuoltokertomusta.

Lapset puheeksi -toiminnassa ei muodosteta uusia asiakasrekistereitä eikä muutoinkaan kirjata selalaista tietoa, josta ei sovita vanhempien kanssa. Vanhemmat puolestaan voivat merkitä lokikirjaan omia muistiinpanojaan ja viedä sen kotiin, jotta perhepiirissä voidaan palata kyseisiin teemoihin myöhemminkin.

II LAPSET PUHEEKSI – KESKUSTELU ALKAA

Tärkeät käsitteet ja näkökulmat keskusteltavaksi

Koti, koulu ja lapsen vapaa-ajan ympäristöt ovat lapsen kehitysympäristöjä. Niillä on sekä oma itsenäinen merkityksensä lapsen kehitykselle että vahva yhteisvaikutus. Sekä asioiden sujuminen että ongelmat yhdessä kehitysympäristössä vaikuttavat lapsen olemukseen ja käyttäytymiseen toisessa. Lapsen kokonaistilanteen ymmärtäminen auttaa aikuisia toimimaan lapsen kanssa parhaalla mahdollisella tavalla. Tiedetään myös, että toinen kehitysympäristö voi kantaa lasta, kun toisessa on ongelmia, mikä koskee sekä kotia että koulua.

Vahvuus tarkoittaa LP – keskustelussa asiaa, joka sujuu arjessa tavallisesti. Toisin sanoen, kun pohditaan, miten tietty arkipäivän rutiini sujuu, pitää vastaus 'no ihan ok, ei siinä mitään' sisällään vahvuuden, joka huomioidaan. Vahvuuksiin kuuluu myös kyky kiinnostua ja nauttia pienistä ja suurista asioista. Esimerkiksi pientenkin iloa tuottavien tilanteiden lisääminen kotona ja koulussa voi merkitä paljon lapselle.

Haavoittuvuus tarkoittaa tilannetta, joka aiheuttaa ongelmia tällä hetkellä tai saattaa johtaa ongelmiin myöhemmin, jos mitään ei tehdä. Haavoittuvuus syntyy usein tilanteissa, joissa ympäristön muutos tai ominaisuus koskettaa lapsen herkkää aluetta. Esim. levoton luokka voi lisätä temperamenttisen lapsen kohdalla konflikteja ja ärtyneisyyttä sekä kotona että koulussa. Kodin eristäytyminen vanhemman masentuneisuuden takia voi lisätä lapsen eristäytymistä myös koulussa. Tällaiset tilanteet pyritään tunnistamaan ja ottamaan huomioon lapsen arkipäivässä jo ennen kuin lapsella on varsinaisia vaikeuksia. Tärkeätä on ymmärtää, että kyseessä ei ole lapsesta syntynyt ongelma, vaan ympäristön ja lapsen ominaisuuksien yhteisvaikutuksen ongelma, johon aikuisilla on mahdollisuus vaikuttaa.

Suunnitelma toiminnaksi tarkoittaa konkreettisten toimien sopimista. Pyrkimys on tukea löydettyjä vahvuuksia ja löytää ratkaisuja mahdollisten haavoittuvuuksien kohdalla.

Lapset puheeksi – Neuvonpito on verkostokokous. Se on Lapset puheeksi -työn toinen porras, joka järjestetään, kun LP - keskustelussa nousee esiin ulkopuolisen tuen tarve kotona tai koulussa. Oppilashuollolliseen neuvonpitoon kutsutaan ne, joista voi olla konkreettista tukea lapselle, perheelle tai opettajalle. Mukaan kutsutaan tarpeen mukaan myös perheen oman verkoston jäseniä ja vaikkapa lapsen harrastuksen ohjaaja. Neuvonpitoa ohjaa oma lokikirja.

Kiinnitetään huomiota mahdollisiin muutoksiin. Sekä kotona, koulussa että lapsen vapaa-ajan ympäristöissä (ystäväpiirissä) voi tapahtua asioita, jotka heijastuvat lapseen ja hänen hyvinvointiinsa välittömästi tai viiveellä. Keskustelun tarkoituksena on tunnistaa nämä tilanteet ja toimia kuten yllä haavoittuvuuksien kohdalla kerrottiin.

Erilaisten näkemysten mahdollisuus, rikkaus ja oikeutus. Vanhempien, opettajien ja lapsen näkemykset ja kokemukset eroavat usein toisistaan paljonkin. Kysymys ei ole "oikeasta" ja "väärästä", vaan siitä, että jokaisella on oma näkökulmansa. Koti ja koulu ovat erilaisia kehitysympäristöjä, joten lapsetkin voivat olla erilaisia kotona ja koulussa. Kokonaisempi kuva lapsen tilanteesta syntyykin lapsen, huoltajien ja opettajien kertomuksista. Toinen toisensa näkemysten kunnioitus on pohja yhteistyölle.

Perheenjäsenten muistiinpanot

III LAPSET PUHEEKSI – KESKUSTELUN TEEMAT

Aloitetaan tutustumisella ja jatketaan siitä eteenpäin

1. Haluaisitteko kertoa jotain perheestänne? Huoltajat ja * lapsi
2. Haluaisitko kertoa jotain koulusta ja luokasta? Minkälainen kouluympäristö on juuri tätä lasta ajatellen? Opettaja ja *lapsi
3. Mitä haluaisit kertoa * itsestäsi/lapsesta. *Lapsi, Huoltajat ja Opettaja
4. Mistä * nautit/lapsi nauttii? *Lapsi, Huoltajat ja Opettaja

5. Lapsen mieliala kotona, koulussa ja kavereiden kanssa

Vahvuus: lapsen mieliala on pääsääntöisesti myönteinen ja tunneilmaisu on rikasta.

Haavoittuvuus: vallalla alakulo, pelokkuus, ärtyvyys; tunneilmaisu on kapeaa tai lapsi ei ilmaise tunteitaan, tunteet vaihtelevat ennakoimattomasti

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
*Lapsi	Vahvuus	Haavoittuvuus
Opettaja	Vahvuus	Haavoittuvuus

6. Lapsen toiminta ja käyttäytyminen kotona, koulussa ja kavereiden kanssa

Vahvuus: kyvyt olla myönteisessä kanssakäymisessä sekä aikuisten että lasten kanssa, innostua uusista asioista, nauttia yhteisistä toimista, tutustua erilaisiin ihmisiin, kyky pitää rakentavasti omia puoliaan ja tehdä sovinto konfliktin jälkeen jne.

Haavoittuvuus: vetäytyminen kanssakäymisestä, vaikeus sanoa "ei" vaikka haluaisi, riidanhaluisuus, kiinnikäyminen, hallitsemattomat raivonpurkaukset jne.

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
*Lapsi	Vahvuus	Haavoittuvuus
Opettaja	Vahvuus	Haavoittuvuus

7. Arkisten toimien sujuminen kotona Huoltajat ja *Lapsi

Syöminen	Vahvuus	Haavoittuvuus
Nukkuminen	Vahvuus	Haavoittuvuus
Kouluun lähtö ja kotiintulo	Vahvuus	Haavoittuvuus
TV, tietokone ja pelit	Vahvuus	Haavoittuvuus
Vapaa-aika, harrastukset	Vahvuus	Haavoittuvuus
Kotiläksyt	Vahvuus	Haavoittuvuus

8. Koulupäivän rutiinien sujuminen * Lapsi ja Opettaja

Kouluuntulo ja kotiinlähtö	Vahvuus	Haavoittuvuus
Oppitunnit	Vahvuus	Haavoittuvuus
Ruokailu	Vahvuus	Haavoittuvuus
Välitunnit	Vahvuus	Haavoittuvuus
Ryhmässä toimiminen	Vahvuus	Haavoittuvuus
Poissaolot ja myöhästymiset	Vahvuus	Haavoittuvuus

9. Oppimisen sujuminen

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
*Lapsi	Vahvuus	Haavoittuvuus
Opettaja	Vahvuus	Haavoittuvuus

10. Koulussa viihtyminen. Mistä *sinä pidät/lapsi erityisesti pitää koulussa, mistä * et/ei? Mistä sen huomaa?

*Lapsi	Vahvuus	Haavoittuvuus
Opettaja	Vahvuus	Haavoittuvuus
Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus

11. Kanssakäyminen luokkatoverien ja muiden lasten kanssa

Vahvuus: lapsella on ystävyyssuhteita ja yhteistä toimintaa, hän tuntee kuuluvansa kaveripiiriin, on pidetty, tulee konflikteja mutta niiden yli päästään jne.

Haavoittuvuus: lapsi on jäänyt tai jätetty yksin, ei tunne kuuluvansa joukkoon, tulee toistuvasti konflikteja, on kiusattu tai itse kiusaa muita jne.

Opettaja	Vahvuus	Haavoittuvuus
*Lapsi	Vahvuus	Haavoittuvuus
Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus

12. Toiminta vapaa-aikana

Vahvuus: Lapsella on kiinnostuksen kohteita ja rakentavaa toimintaa

Haavoittuvuus: Lapsi on ulkopuolinen, ei kiinnostuksen kohteita ja vapaa-ajan toimintaa tai vapaa-ajan toiminta ei ole rakentavaa.

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
*Lapsi	Vahvuus	Haavoittuvuus
Opettaja	Vahvuus	Haavoittuvuus

13. Ristiriitatilanteet lapsen kanssa kotona, koulussa ja ystäväpiirissä. Miten aikuiset toimivat, miten lapsi? Keskustellaan myös siitä, onko joku konfliktin osapuoli malttinsa menetettyään käynyt käsiksi tai sanonut pahasti. Jos näin on käynyt, laitetaan merkintä Suunnitelma toiminnaksi – sivulle, jotta asia otetaan esille mietittäessä ratkaisuja.

Vahvuus: konfliktitilanteita on, mutta niitä osataan sovittaa.

Haavoittuvuus: konfliktit toistuvat ja leimaavat kanssakäymistä, sovittelu on vaikeaa tai ei onnistu, konflikteihin liittyy fyysistä tai henkistä väkivaltaa (loukkaava puhe, haukkuminen jne.)

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
*Lapsi	Vahvuus	Haavoittuvuus
Opettaja	Vahvuus	Haavoittuvuus

14. Huolet. Onko lapsesta ollut huolta? * Onko sinulla huolia siitä, miten sinulla menee? Tarvitaanko apua?

*Lapsi	Vahvuus	Haavoittuvuus
Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
Opettaja	Vahvuus	Haavoittuvuus

Perheenjäsenten muistiinpanot

15. Onko koulussa jotain sellaista, jolla voisi olla merkitystä lapsen voinnille ja huoltajan ja opettajan toiminnalle lapsen kanssa? Näitä voivat olla esim. kiusaaminen, vaihtuvat sijaiset, opetusryhmän levottomuus, rauhallisen luokkatilan puute jne.
Opettaja, Huoltajat, *Lapsi,

16. Entä onko lapsen muussa elämänpiirissä jotain sellaista, jota halutaan tässä tuoda esille ja jolla voisi olla merkitystä huoltajan ja opettajan toiminnalle lapsen kanssa?
Huoltajat, *Lapsi, Opettaja

17. Onko * sinulla/lapsella koulussa opettaja tai joku muu aikuinen, jonka puoleen *voit/voi kääntyä?

*Lapsi	Vahvuus	Haavoittuvuus
Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
Opettaja	Vahvuus	Haavoittuvuus

18. Onko *sinulla/lapsella sosiaalista tukiverkostoa (esim. sukulainen, ystäväperhe, oma luokka tms.)

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
*Lapsi	Vahvuus	Haavoittuvuus
Opettaja	Vahvuus	Haavoittuvuus

19. Suunnitelma toiminnaksi koskien vahvuuksia ja haavoittuvuuksia. Valitaan tärkeimmät asiat ja toiminta suunnitellaan asianosaisten mahdollisuuksien ja voimavarojen ja opettajan osalta hänen toimenkuvansa mukaisesti.

Sovitaan seuraavat toimet vahvuuksissa: Huoltajat, Opettaja ja *Lapsi

Kotona:

Koulussa:

Sovitaan seuraavat toimet haavoittuvuuksissa: Huoltajat, Opettaja ja *Lapsi

Kotona:

Koulussa:

20. Kodin ja koulun yhteistyö

- a. **Kodin ja koulun kasvatuspäämäärät.** Näitä voivat olla itsenäisyys, luovuus, sosiaaliset taidot, hyvä itsetunto sekä erilaiset taidot liittyen oppimiseen ja opiskeluun, ryhmässä toimimiseen ja vuorovaikutukseen erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Kodin ja koulun päämäärät voivat olla erilaiset.

Vahvuus: päämäärät ovat samanlaiset tai toisiaan täydentävät.

Haavoittuvuus: päämäärät ovat ristiriitaiset

- b. **Yhteistyössä on aina sekä hyvin sujuvia, että hankalampia puolia. Joistakin kysymyksistä on helppoa keskustella, toisista vaikeampaa. Minkälaista teidän on keskustella kotiin, lapseen ja kouluun liittyvistä toiveista ja iloista tai haasteista ja ongelmista? Onko toiveita tulevaisuudelle?** Hyvä yhteistyö on vahva lapsen kehitystä tukeva tekijä.

Huoltajat, * Lapsi ja Opettaja

- c. **Miltä tämä keskustelu tuntui?**

Käydään läpi kaikkien osapuolten kokemuksia. Jos keskustelusta jäi jollekulle tavalla tai toisella paha mieli, sovitaan, miten asia voitaisiin korjata. Voidaan esim. jatkaa keskustelua ja pyytää avuksi joku ulkopuolinen taho.

21. Keskustelun päättäminen

Kiitokset kaikille! Selvitetään, että LP-keskustelu voidaan käydä uudestaan ja erityisesti jos perheessä tai koulussa tapahtuu muutoksia, jotka tavalla tai toisella voivat vaarantaa lapsen hyvinvointia. LP- keskustelua voi pyytää sekä opettaja että vanhempi ja tietysti myös lapsi itsekin.

Perheenjäsenten muistiinpanot
